

В юридичній термінології широко презентовані бінарні протиставлення з “граничним запереченням”, актуалізовані в тлумаченнях і експліковані морфемною структурою термінів-антонімів. Оpozитивність мовних одиниць базується на диференційованих семах і однотипних компонентах семантики. В юридичній термінології реалізуються усі типи антонімії.

Даниленко С.К., викладач
кафедри цивільно-правових
дисциплін Одеського державного
університету внутрішніх справ

ПОНЯТТЯ ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВОГО ДОГОВОРУ ЯК ОСНОВНОЇ СКЛАДОВОЇ ДОГОВІРНОГО ПРАВА

Прийняття Цивільного кодексу України, введеного в дію з 01 січня 2004 року, знаменувало новий етап розвитку договірного права в Україні. І, як засвідчують перші кроки його наукового аналізу та осмислення, у ньому відбулося багато надзвичайних новел, порівняно з попереднім законодавством.

Серед загально-договірних положень визначальне місце безумовно належить визначенню поняття договору за ЦК України, яке було відсутнє у ЦК УРСР. Не можна стверджувати, що визначення є абсолютно новим для юридичної науки, адже до прийняття ЦК України в юридичній доктрині сформувалися досить усталені погляди на поняття цивільно-правового договору.

Загалом договір у цивілістичній науці вживається в кількох правових значеннях: як угода, як правовідношення, як підстава виникнення зобов’язання, як документ про фіксацію укладення угоди, а інколи – як саме зобов’язання.

Поділяючи угоди на односторонні, двосторонні й багатосторонні, юристи стверджували, що двосторонні та багатосторонні угоди є договором. Проте у тих випадках, коли виникала потреба дати визначення поняттю цивільно-правового договору, науковці визначали його зазвичай не через категорію “угода” (російською мовою – “сделка”), а за допомогою російського терміна “соглашение”, синонімами якого в

українській мові є дещо неадекватні терміни “домовленість”, “згода”.

Незважаючи на особливу значимість договору у цивільному праві юридична цивілістична доктрина поки що не відзначилася великою змістовністю поглядів щодо визначення його поняття.

ЦК України сприйняв поняття договору, сформульоване в юридичній доктрині ще радянського періоду, яке зводилося до розуміння договору як юридичного факту, що породжує відповідні цивільні правовідносини. Іншими словами, в ньому взагалі не знайшлося місця ознакам, які хоча б певною мірою відображали нові базові принципи побудови договірного права. Законодавче визначення поняття договору було піддане критиці у зв'язку з відсутністю в ньому категорії правочини, яка введена взамін поняття “угода”.

В українській філологічній літературі синонімами договору вважаються – угода, контракт, домовленість. Безумовно, при визначенні поняття договору не можна абсолютизувати філологічне значення його синонімів. В юридичній літературі цілком справедливо зверталася увага на те, що не кожна домовленість набуває ознак договору. Вона набуває ознак договору, якщо досягнута з дотриманням вимог, встановлених для укладення договору. Тому пропонувалося визначити поняття договору через категорію правочину. З юридичної точки зору, такий підхід є правильним. Власне, подібна позиція висловлювалася до прийняття ЦК України. Так, в юридичному словнику-довіднику договір у цивільному праві визначався як угода двох або кількох осіб про встановлення, зміну або припинення цивільних прав та обов'язків.

Все викладене вище бажано було б якнайповніше відобразити у визначенні поняття цивільно-правового договору. Не слід очікувати в найближчій перспективі активних дій законодавців, спрямованих на кардинальне вдосконалення таких положень ЦК, що стосуються дефініцій. Насамперед, можливі зміни будуть стосуватися суперечливих чи помилкових його норм. Це, однак, не перешкоджає науковим пошукам найбільш оптимального визначення поняття цивільного договору.